

Osnovna šola Črni Vrh
Črni Vrh 95, 5274 Črni Vrh nad Idrijo

Raziskovalna naloga

Stališča ljudi do volkov

Tematsko področje: Ekologija z varstvom okolja

Avtorica: Mirjam Krevs, 9. razred

Mentorica: Dolores Nagode, prof. bio. in kem.

Črni Vrh nad Idrijo, 2024

Krevs, M., Stališča ljudi do volkov.
Raziskovalna naloga, Osnovna šola Črni Vrh, 2024.

Raziskovalna naloga je bila opravljena na OŠ Črni Vrh.

Mentorica: Dolores Nagode, prof. bio. in kem.

Datum predstavitve: marec 2024

Krevs, M., Stališča ljudi do volkov.
Raziskovalna naloga, Osnovna šola Črni Vrh, 2024.

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD Osnovna šola Črni Vrh, šolsko leto 2023/24

KG poznavanje volkov/odnos ljudi do volkov/načini spoznavanja volkov/mnenje ljudi o volkovih

AV KREVS, Mirjam

SA NAGODE, Dolores

KZ 5274 Črni Vrh nad Idrijo, SLO, Črni Vrh 95

ZA Osnovna šola Črni Vrh

LI 2024

IN Stališča ljudi do volkov

TD Raziskovalna naloga

OP VII, 36 str., 8 graf., 3 pril., 35 vir.

IJ SL

JI sl/en

AI Raziskovalna naloga je nastala z namenom, da bi ljudi opomnila, da živimo v svetu, kjer je mnogo čutečih bitij, med njimi tudi karizmatična vrsta – volkovi. Želela sem izvedeti, kakšen odnos imajo ljudje do volkov ter na kakšen način bi ga lahko izboljšala. Ali je strah pred volkovi ob obisku živalskega vrta in volčje ograde manjši kot ob srečanju v naravi? Kaj bolj vpliva na manjši strah pred volkovi – obisk živalskega vrta ali ogled njihovega naravnega habitata? Ali obisk volkov v naravnem habitatu ali živalskem vrtu vpliva na zvečanje pozitivnih stališč o volkovih? To so vprašanja, ki sem si jih ob začetku pisanja raziskovalne naloge postavila. Pri odgovarjanju na njih sem si pomagala s pomočjo ankete, ki je bila na voljo za sodelovanje vsem, starejšim od trinajst let, opazovanjem reakcij ljudi ob pogledu na volkove v ogradi v živalskem vrtu, z intervjuji strokovnjakov in lokalnimi rejci. Rezultati mojega raziskovalnega dela kažejo, da se ljudje volkov ne bojijo, da pa na njihov strah vplivata predvsem znanje o volkovih in področje na katerem živijo. Hkrati k zmanjšanju strahu pomaga predvsem obisk naravnega habitata volkov.

KEYWORD DOCUMENTATION

ND Primary school Črni Vrh, 2022/2023

CX knowledge of wolves/people's attitude towards wolves/ways of learning about wolves/people's opinion on wolves

AU KREVS, Mirjam

AA NAGODE, Dolores

PP 5274 Črni Vrh nad Idrijo, Črni Vrh 95

PB Primary school Črni vrh

PY 2024

TI People's attitudes towards wolves

DT RESEARCH WORK

NO VII, 36 p., 8 graf., 31 ann., 35 ref.

LA SL

AL sl / en

AB The purpose of this research is to remind people that we live in a world where there are many sentient beings, including charismatic species, such as wolves. Through this research, I wanted to find out what kind of attitude people have towards wolves and how I could improve it. Is the fear of wolves smaller when visiting a zoo or a wolf enclosure compared to when one encounters them in the wild? What has a greater impact on reducing the fear of wolves – visiting a zoo or observing them in their natural habitat? Does visiting wolves in their natural habitat or at a zoo lead to an increased positive attitudes towards wolves? The research helped answer these questions through a questionnaire submitted to those older than thirteen. It includes the reactions of people seeing wolves in an enclosure in a zoo, interviews with experts and local breeders. The results show that people aren't afraid of wolves and that their fears are mainly affected by their knowledge about wolves and the area where these people live. This fear is decreased significantly by visiting wolves' natural habitats.

Kazalo vsebine

VSEBINA

1. Povzetek	1
2. Summary	2
3. Uvod	3
4. Teoretičen del	4
1. Čustva.....	4
Kako nastane čustvo?.....	5
Strah	5
2. Stališča	7
Značilnosti stališč.....	7
Zgradba stališč	7
Funkcije stališč.....	8
3. Biologija volka	9
Uvrstitev vrste v sistem.....	9
Opis volka	9
Hrana volka	10
Razmnoževanje volkov	10
Naravni sovražnik in izgube	11
Življenjski prostor volkov	11
Način življenja volkov	12
Razširjenost volkov	14
Življenjska doba v ujetništvu in naravi	14
Vrste in podvrste volkov	14
Sledovi – kako prepoznati volka	15
Varovanje volka v Evropi	17
Varovanje volka v Sloveniji.....	17
Projekt SloWolf	18
4. Človek in volk	19
Odnos in stališča ljudi do volkov	19
Vzroki za nastanek škod volkov	21
Učinkovitost odstrela volkov	21
Pomen živalskih vrtov.....	22
5. Materiali in metode	23

1. metoda dela: Opazovanje ljudi pri volčji ogradi med obiskom živalskega vrta	23
2. metoda dela: Anketni vprašalnik o mnenju ljudi o volkovih	23
3. metoda dela: Pogovor z živinorejci	23
6. Rezultati	24
1. Opazovanje ljudi med obiskom volkov v živalskem vrtu	24
2. Anketni vprašalnik o mnenju ljudi o volkovih.....	25
3. Pogovor z živinorejci	30
7. Razprava in zaključek	32
8. Seznam uporabljene literature	34

Kazalo tabel

Tabela 1: Uvrstitev vrste v sistem	9
Tabela 2: Podvrste volkov in njihova razširjenost.....	15

Kazalo grafov

Graf 1: Katerega spola ste?	25
Graf 2: V katero starostno skupino spadate?	25
Graf 3: Vas je strah volkov?	26
Graf 4: Ste že obiskali živalski vrt?.....	26
Graf 5: Je obisk živalskega vrta pripomogel k temu, da vas je bilo manj strah volkov? (odgovorite, če ste na prejšnje vprašanje odgovorili z da).....	27
Graf 6: Ste že kdaj vodeno ali samostojno obiskali naravni habitat volkov?.....	28
Graf 7: Je obisk naravnega habitata volkov vplival na to, da ste imeli pozitivnejše mnenje o volkovih? (Odgovorite, če ste v prejšnjem vprašanju odgovorili z da.)	28
Graf 8: Kaj po vašem mnenju bolj vpliva na manjši strah pred volkovi – obisk živalskega vrta ali naravnega habitata?	29

1. Povzetek

Skozi stoletja se je mnenje ljudi do volkov zelo spreminjalo. Kljub temu da so bili ljudje vedno v strahu, da jim bodo volkovi kaj storili, so do neke mere do njih čutili tudi hvaležnost, saj so volkovi lovili srnjad in jelenjad, ki je nemalokrat predstavljala grožnjo njihovi letini.

Ravno zato v svoji raziskovalni nalogi predstavljam, kakšno je mnenje ljudi do volkov v današnjem času in se sprašujem, kako bi lahko pripomogla k temu, da bi ljudje bolje spoznali volkove in izoblikovali boljše mnenje o njih.

Pri pisanju teoretičnega dela sem si pomagala s spletom in različnimi strokovnimi dokumenti v elektronski obliki, predvsem pa s knjigami in izdajami revije Lovec.

Raziskovanja sem se lotila z opazovanjem volkov v živalskem vrtu ter tako spoznavala njihovo vedenje. Pri tem sem opazovala tudi ljudi, ki so živalski vrt obiskali, in si poskušala čim bolje zapisati njihove reakcije ob pogledu na volka. Raziskovala pa sem še s pomočjo ankete, v kateri sem pridobila jasnejšo sliko o tem, kakšna so stališča ljudi do volkov ter kaj bolj vpliva na stališča ljudi do volkov – obisk živalskega vrta ali naravnega habitata.

Na koncu sem ugotovila, da se ljudje volkov ne bojijo v takšni meri, kot sem si predstavljala, da pa na njihov strah vpliva predvsem znanje o volkovih in področje, na katerem živijo. Ugotovila sem tudi, da pri zmanjševanju strahu pomaga predvsem obisk naravnega habitata volkov, saj lahko ljudje tam pristneje spoznajo, kakšen je način življenja volkov, njihov značaj in navade.

Na podlagi svojih ugotovitev bi lahko naprej raziskovala, kako bi lahko na čim učinkovitejši način prikazala življenje volkov, in ljudem pokazala, da niso tako strašna bitja, kot morda izgledajo na prvi pogled.

2. Summary

Over the centuries, people's attitudes towards wolves have changed a lot. Although people were always afraid of being harmed by wolves, they also felt gratitude to them to a certain extent, as wolves hunted deer and elk, which often posed a threat to their harvest.

In my research paper I present you what people think about wolves today and I wonder how I could help people get to know wolves better and form a more positive opinion about them.

When writing the theoretical work, I helped myself with the web and various professional documents in electronic form, especially with books and editions of the magazine *Lovec*.

I started my research by observing wolves at the zoo to learn about their behavior. I also watched the people who visited the zoo and tried to record their reactions to the wolf as well as possible. I also did some research with the help of a survey, which gave me a clearer picture of what people think about wolves and what their education is about wolves.

In conclusion, I found that people do not fear wolves as much as I had imagined, but their fear is mainly influenced by wolves and the area in which they live. I also found that visiting the natural habitat of wolves primarily helps reduce fear, as people can gain a more authentic understanding of wolves way of life, their character and habits.

Based on my findings, further research could explore more effective ways to portray the lives of wolvesI and show people that they are not as scary creatures as they may appear at first glance.

3. Uvod

Že od malih nog smo obkroženi s pravljicami in filmi, ki volkove prikazujejo kot nevarne, krvoločne in prevarantske. Ta stereotipna predstava me je spodbudila k razmišljanju o resnični naravi teh čudovitih živali, ki po mojem mnenju predstavljajo enega najbolj izjemnih primerkov med zvermi in simbolizirajo svobodo. Sprašujem se, ali so res tako zlovešči ali pa gre le za mit. Ali res napadejo vsakega, ki prestopi mejo njihovega teritorija. Vsa ta vprašanja so me gnala k raziskovanju in iskanju odgovorov.

Pri pisanju naloge sem si zastavila tri raziskovalna vprašanja, ki se dotikajo predvsem mnenja ljudi do volkov in predstave ljudi o volkovih ter kako bi lahko stališča ljudi do volkov izboljšali.

Moja raziskovalna vprašanja so naslednja:

- Ali je strah pred volkovi ob obisku živalskega vrta in volčje ograde manjši kot ob srečanju v naravi?
- Kaj, po mnenju anketirancev, bolj vpliva na manjši strah pred volkovi – obisk živalskega vrta ali ogled njihovega naravnega habitata?
- Ali obisk volkov v naravnem habitatu ali živalskem vrtu vpliva na zvečanje pozitivnih stališč do volkov?

Na podlagi raziskovalnih vprašanj sem si zastavila še hipoteze. Te so:

- I. Strah pred volkovi je ob obisku živalskega vrta manjši, kot če bi volka videli neposredno v naravi.
- II. Na manjši strah pred volkovi, po mnenju anketirancev, bolj vpliva ogled živalskega vrta, v primerjavi z obiskom naravnega habitata.
- III. Obisk živalskega vrta ali naravnega habitata močno vpliva na izoblikovanje pozitivnih stališč do volkov in večje poznavanje njihovega življenja – posledično je ljudi manj strah volkov.

4. Teoretičen del

1. Čustva

Čustva nam lahko življenje popestrijo ali pa zagrenijo, zaradi njih nam je lahko prijetno ali neprijetno. So procesi, ki izražajo človekov vrednostni odnos do sebe in do sveta. Na dogajanje okoli nas se odzivamo različno. Na svet, ki nas obkroža, se odzivamo s čustvi (emocijami), ki so lahko pozitivna ali negativna – ugodje ali neugodje, veselje ali žalost, upanje ali strah ... Nekateri pojavi v naši okolici nas privlačijo in v nas vzbudijo pozitivna čustva, medtem ko nas drugi odbijajo in v nas vzbujajo negativna čustva (povzeto po: Vengust, 2013).

Čustva razvrščamo v pomenske kategorije, ki temeljijo na učinku in rezultatu čustvenih stanj:

- Pozitivna čustva (ljubezen, naklonjenost, radost ...)
- Stanja zavrtosti (zaskrbljenost, gnus, anksioznost ...)
- Sovražna stanja (jeza, ljubosumje, sovražnost ...)

Že pred dobrimi sto leti je Wundt razčlenil čustva na tri razsežnosti z bipolarnimi nasprotji:

- Ugodje – neugodje
- Napetost – sproščenost
- Razburjanje – pomirjanje (Trstenjak, 1976).

Znanstveniki so do zdaj govorili predvsem o naslednjih osnovnih čustvih: strah, jeza, veselje, krivda, gnus, žalost, presenečenje, sram, prezir, zanimanje (povzeto po: Vengust, 2013). Osnovna (temeljna) čustva imajo značilnosti, ki jih ločijo med seboj in od drugih čustvenih stanj (povzeto po: Tomažič, 2009):

- značilne signale,
- značilno fiziologijo,
- samodejno ocenjevanje, naravnano na:
 - nenamenski nastop,
 - hiter odziv,
 - značilne subjektivne izkušnje,
 - značilne misli, slike iz spomina,
 - kratko trajanje,
 - razvojno značilen izgled.

Plutscih je čustva razdelil na dve osnovni kategoriji (Tomažič, 2009):

- **Osnovna čustva:** to so prirojena čustva (pojavijo se kmalu po porodu) in univerzalna, saj so prisotna v vseh kulturah. Njihova glavna naloga je prilagoditev organizma na temeljne probleme preživetja.
- **Sestavljena čustva:** se pojavijo kasneje v življenju in so bolj pogojena na družbeno-kulturne vplive. Lahko so diade – čustva sestavljena iz dveh osnovnih čustev – ali triade – čustva sestavljena iz treh osnovnih čustev.

Čustva se razvijajo od vzburjena pa vse bolj k definiranim čustvom. Najprej se razvijejo osnovna čustva, nato pa še sestavljena čustva – sram, ljubosumje ... (povzeto po: Vengust, 2013).

Čustva se lahko na podlagi učenja spremenijo. Čustveni razvoj pa je zelo tesno povezan s socialnim in spoznavnim razvojem. Čustva so v celoti prirojena ali pa se oblikujejo v stiku z okoljem (Tomažič, 2009).

Kako nastane čustvo?

Teorij o nastanku čustev je mnogo, vendar so si te med sabo zelo podobne, zato se bom osredotočila na teorijo iz 20. let prejšnjega stoletja, ko so se na osnovi novih spoznanj uveljavile razlage nastanka čustev. Vse teorije tistega obdobja težijo k temu, da imajo procesi, kot so razlaga situacije, razlaga telesnih sprememb, načrtovanje akcije idr., osrednjo vlogo pri nastanku čustva. Definitivno pa znanstveniki ne zavračajo fiziološkega vpliva na čustva. Eno najbolj znanih teorij o nastanku čustev je razvil Schachter S. (1964), v kateri je dejal, da na nastanek čustev najbolj vplivata dva dejavnika (povzeto po: Vengust, 2013):

- fiziološko vzburjenje in
- naša interpretacija (ocena) dogodkov, ki se dogajajo okoli nas.

Kadar se v življenju srečamo z neprijetnimi dražljaji, se nanje odzovemo z umikom, ki je eden od posledic strahu in gnusa (povzeto po: Tomažič, 2009).

Strah

Strah je čustvo, ki bitja opozori pred zaznano nevarnostjo. Nevarnost, ki jo določena oseba zaznava, je lahko zunanja, ločimo pa še realno nevarnost in namišljeno. Kljub temu da je strah pomembno čustvo, ki je živim bitjem od nekdaj omogočalo preživetje, je to neprijetno čustvo, ki ga večinoma doživljamo boleče in negativno (Maraž, 2021). Ko nas je strah, prepoznamo

nevarnost, ki nam v tistem trenutku grozi, se z njo spopademo ali pa zbežimo. Zelo močnemu strahu, od katerega lahko celo otrpnemo, pravimo groza (Tesnoba in strah, 2024).

Človeka je lahko strah fizične nevarnosti, ki mu grozi v tistem trenutku, lahko ga je strah slabih pričakovanj v zvezi z njegovo prihodnostjo ali prihodnostjo oz. zdravjem njegovih bližnjih, lahko pa ga je strah prihodnjih izgub. Posameznik ima več razlogov za strah, če je navezan na več stvari. Čeprav je lahko strah precej neprijetno čustvo, je bolje, da si ga dovolimo občutiti, kot pa ga potlačiti vase. Poleg tega, da lahko strah zelo vpliva na naše odločitve, lahko potlačen strah vodi tudi do depresije, jeze in zatiranja drugih čustev (Maraž, 2021).

Vrste strahu

Ločimo različne vrste strahu – od blage (»Malo se bojim te možnosti.«), pa vse do groze, ki nam ne pusti dihati. Med tema dvema vrstama so občutki panike, ki se lahko pojavijo tudi večkrat dnevno – vsakič, ko pomislimo na posledice naših dejanj, ki v nas povzročajo strah. Včasih lahko strahove povzročijo besede, kraji ali vonji. Veliko strahov je večkrat zakrinkanih v druge strahove, s katerimi se lažje ukvarjamo. Strah se ravno zato lahko pojavi v različnih preoblikah, kot so: vročica, pričakovanje, občutek osuplosti ali prepadenosti, občutek uničujoče groze, različne vrste fobij, tesnoba in zaskrbljenost, sram, upanje, sovraštvo ... (Cvetek, 2014).

Telesni odziv na strah

Čustvo strahu v posamezniku sproži telesen odziv, ki je večkrat lahko podoben čustvu jeze. Poveča se raven budnosti in pozornost se usmeri v grozeče nevarnosti. Na tak način poskuša organizem pridobiti čim več informacij, povezanih z nevarnostjo, to pa mu omogoča ustrezen odziv. Če organizem presodi, da ima dovolj virov za možnost spopada z nevarnostjo, to tudi stori, v kolikor pa presodi, da nima dovolj virov, pa zbeži stran. V primeru da organizem presodi, da nima dovolj moči niti za beg, pa se v telesu sproži obrambni odziv zamrznitve oz. otrplosti (Maraž, 2021).

2. Stališča

Stališča so skupek naših prepričanj in vrednot, v odnosu do različnih situacij, živih bitij ter stvari. Oblikujejo se skozi naš razvoj in odraščanje ter izkušnje, ki jih pridobivamo na življenjski poti (To sem jaz, 2020).

Stališča tako igrajo osrednjo vlogo pri človekovem vedenju, saj usmerjajo naše početje. Spremembe, ki jih doživljamo v svojem okolju, se najprej odražijo v naših stališčih, ki kasneje vplivajo na naše vedenje in dejanja. Stališča so najpomembnejša pri izoblikovanju predstav o nas samih in o drugih.

Danes opredeljujemo stališča še natančneje, in sicer kot trajne sisteme negativnega ali pozitivnega ocenjevanja, aktivnosti in občutenja do različnih socialnih situacij ali objektov (povzeto po: Nagode, 2014).

Stališča so strukture osebnosti, ki jih oblikujemo skozi življenje, in so rezultat socializacije človeka. Izvor stališč posameznika so tudi njegove izkušnje in znanje. Ravno neposredne izkušnje so običajno razlog za nastanek in boljše izoblikovanje stališč (Ule, 2000).

Značilnosti stališč

Zaradi mnogo definicij in razlag stališč in tega, kaj stališča sploh so, lahko razberemo skupne značilnosti le-teh:

- stališča so trajna duševna pripravljenost za določen način reagiranja;
- pridobivamo jih skozi življenje v procesih socializacije;
- vplivajo na obnašanje in vedenje;
- lahko so splošna ali specifična;
- lahko jih ločujemo po nivoju kompleksnosti in diferenciranosti (povzeto po: Rejc, 2019)

Zgradba stališč

Stališča so kompleksen sistem, zgrajen iz treh glavnih vej:

- **kognitivne (spoznavne) komponente** (znanje in prepričanje),
- **afektivne (čustvene) komponente** (razpoloženja, čustva) in
- **vedenjske (dinamične) komponente** (vedenje, delovanje).

Vsako stališče naj bi bilo sestavljeno iz vseh treh komponent – našega znanja, čustev in vedenja (Rebolj, 2014).

Funkcije stališč

Stališča imajo različne funkcije:

- Obrambna funkcija: Stališča delujejo kot obrambni mehanizmi, ki nam pomagajo ohranjati pozitivno samopodobo.
- Vrednostno – ekspresivna funkcija: Preko stališč izražamo svoja čustva in tako krepimo občutek samoizražanja in samorealizacije.
- Instrumentalna oz. prilagoditvena funkcija: Stališča nam pomagajo pri prilagajanju na težke življenjske razmere in zahteve.
- Kognitivna funkcija: Stališča nam pomagajo pri poenostavljanju kompleksnih informacij o svetu okoli nas (povzeto po: Rejc, 2019).

3. Biologija volka

Uvrstitev vrste v sistem

Tabela 1: Uvrstitev vrste v sistem

deblo	vretenčarji (Vertebrata)
razred	sesalci (Mammalia)
red	zveri (Carnivora)
družina	psi (Canidae)
rod	volk (Canis)
vrsta	volk (canis lupus)

Opis volka

Volk ali po latinsko *Canis lupus* je največji predstavnik družine psov, poleg tega pa je pri nas tudi drugi največji plenilec. Njegovo telo je večinoma dolgo od 100 do 120 cm, njegova plečna višina pa meri od 45 do 75 cm (SloWolf, 2018). Samci volka so za tretjino večji od samic. Povprečen odrasel volk lahko tehta od 20 pa vse do 80 kg. Ima dolge in močne noge, ki mu omogočajo hiter tek. (Živali, 2008). Volk hodi po prstih, dlančni del noge pa je dvignjen. Na sprednjih tacah ima pet prstov, na zadnjih pa samo štiri. Na sprednji nogi je palec nameščen višje in se med hojo ne dotika tal. Volk ima na prstih močne kremplje, ki jih ne more skriti v šapo, zato so zaradi stalnega stika s tlemi topi. Na delih noge, ki prihajajo v stik s podlago, ima močno poroženelo kožo, tako imenovane prstne blazinice. Blazinice varujejo prste in preostali del stopala pred poškodbami (Brancelj, A. in drugi, 1986).

Glava volka je tipične pasje oblike, s koničastim gobcem. Njegovo zobovje obsega 42 stalnih zob in je prilagojeno prehrani z mesom. Zanj so značilni daljši podočniki, s katerimi lahko volk pri lovljenju zgrabi in hitro usmrti plen. Ušesa so trikotne oblike in stojijo pokončno, rep pa je dolg in košat ter navadno visi povešen med nogami (SloWolf, 2018). Kožuh volka je večinoma rumeno rjav s sivim tonom, ki je pozimi bolj izražen. V zimskem času je kožuh bolj gost in volka ščiti pred ohladitvijo. Za razliko od psa ima volk na podlakti 10 cm dolgo in približno 2 cm široko črno progno (Brancelj, A. in drugi, 1998).

Volkovo prebavilo je zaradi mesne prehrane precej kratko. Želodec je enostavna vreča, ki je obdana z močnimi mišičnimi stenami. Pri živalih, ki imajo dobro telesno zmogljivost in so dobro hranjene, je maščoba naložena predvsem v trebušni mreni in okolici ledvic (Brancelj, 1983).

Hrana volka

Volk je precej fleksibilen in prilagodljiv plenilec, to pa mu omogoča večji uspeh pri lovljenju in možnost večje razširjenosti po svetu. V enem dnevu mora zaužiti med 3 do 5 kg mesa. Pri iskanju hrane lahko volčji trop prepotuje od 40 do 70 km, pri lovljenju pa jim je v izjemno pomoč odličen sluh in zelo dobro razvit voh. Volk največkrat pleni v tropu, čeprav je pri tem lahko uspešen tudi sam. Če lovijo v tropu, svoj plen največkrat utrudijo s hitrim tekom. Dosežejo namreč lahko hitrost med 56 in 64 km/h. S takšno taktiko največkrat ujamejo živali, ki so telesno slabše pripravljene (SloWolf, 2018).

V volkovi prehrani lahko ločimo glavno in dopolnilno hrano. Glavno hrano sestavljajo predvsem večje živali – parkljarji in bolj redko druge vrste. Kot dopolnilno hrano pa lahko štejemo manjše sesalce, redkeje ptiče in celo rastlinsko hrano. Volkovi se z manjšimi sesalci prehranjujejo predvsem poleti (Brancelj, A. in drugi, 1998).

Kadar ima volk na voljo različne večje vrste plena, lovi tiste, ki so lažje za ulov (Peterson, 1974). Če je v njegovi bližini drobnica ali druge domače živali, jih pogosteje pleni, saj jih v primerjavi z večjimi živalmi veliko lažje ulovi (Brancelj, A. in drugi, 1998).

V Sloveniji so njegov plen predvsem divji prašiči, jelenjad in srnjad, dopolnilno pa se hrani tudi z manjšimi vretenčarji, mrhovino, nevretenčarji, včasih pa celo s hrano rastlinskega izvora. Priložnostno napada tudi domače živali, od tega največ drobnico (SloWolf, 2018).

Razmnoževanje volkov

Parjenje volkov poteka od decembra pa vse do sredine marca, na paritveni čas pa vplivata predvsem zemljepisna lega in starost živali (SloWolf, 2018). Volkovi se pariyo enkrat letno. Populacije volkov, ki živijo na severu, se pariyo kasneje kot pa populacije v južnih krajih. V tropu se pari samo vodilni par. Volkulja je breja 62 do 64 dni. Število skotenih mladičev je različno, vendar volkulja najpogosteje skoti od 5 do 8 mladičev. Po ugotovitvah Živančevića (1951), naj bi mlade volkulje skotile od 3 do 4 mladiče, starejše pa vse od 8 do 12 mladičev (Brancelj, A. in drugi, 1998).

Mladiči so ob rojstvu slepi in porasli s kratko temno dlako. Mladiči spregledajo po 10 do 14 dneh, pri materi pa sesajo od 35 do 45 dni (SloWolf, 2018). Mladiči začnejo zapuščati brlog po približno osmih tednih (Živančević, 1951). Samica jih pri tem spodbuja z oglašanjem, na katerega ji mladički odgovarjajo (Brancelj, A. in drugi, 1998).

V Sloveniji 40–50 % volkov pogine v prvem letu življenja. Za volka je značilen odličen družinski čut, ki se zelo enači s človeškim. Par, ki ima mladiče, je med seboj v začetku kotenja

zelo povezan, kar se po kotitvi kaže tudi v tem, da samec mladičem in samici prinaša hrano, ki jo v bližini brloga izbljuva. Kasneje hrano prinaša tudi samica. V pozni jeseni se trop skupaj z mladiči odpravi na lov. Mladiči po 10 do 12 mesecih odrastejo, spolno in socialno pa dozoriijo pri dveh letih starosti (SloWolf, 2018).

Naravni sovražnik in izgube

Kot vse ostale velike zveri imajo tudi volkovi le malo naravnih sovražnikov. Kljub temu so njihove izgube izredno velike (kot že prej omenjeno od 40–50 %). Čeprav samice skrbno varujejo mladiče, da ne postanejo plen katere druge zveri, kljub temu grizli ali rjavi medved oplenita brlog, če imata le priložnost.

Smrtnost mladičev v brlogu in prvih mesecih življenja je odvisna predvsem od številčnosti plena v okolici, zajedavcev in vremenskih razmer. Da je smrtnost volčjih mladičev res velika, dokazujejo tudi spolna razmerja. Po teh podatkih se da ugotoviti, da na enega preživelega samca umreta vsaj dva do trije. Pri samicah tega razmerja še ne moremo ugotoviti.

Volkovi v velikem številu poginjajo tudi zaradi poškodb, kot so udarci, vbodi ali zlomi, ki jih dobijo med lovom.

S starostjo volkovom začnejo izpadati ali se lomiti tudi zobje. Starejša kot je žival, pogostejše so te poškodbe. Starejši volkovi boleajo tudi za artritismo. Zaradi okvar zobovja in okostja imajo manj uspeha pri lovu. Lahko se zgodi, da prej ali slej poginejo zaradi podhranjenosti ali postanejo žrtev sovrstnikov. Med pomembnejše povzročitelje naravnih smrti volkov lahko prištejemo tudi steklino (Brancelj, A. in drugi, 1998).

Življenjski prostor volkov

Volk živi v zelo različnih habitatih in se je zmožen prilagoditi na zelo raznovrstne, včasih celo ekstremne razmere. V Ameriki se nahaja predvsem na prostranih območjih tundre, v prerijah, polpuščavi, gorah in severnih gozdovih, v Aziji ga lahko najdemo predvsem v tundri, tajgi, stepah, polpuščavah in višje ležečih krajih, v Evropi pa predvsem v gozdovih. V Sloveniji volkovi živijo v gozdovih z bukvami in jelkami na obsežnem gozdnem območju dinarskega krasa (SloWolf, 2018).

Volkovi so izrazito teritorialne živali, ki živijo v večjih ali manjših krdelih. Poznajo dve obliki teritorija, ti pa sta odvisni od letnega časa oz. življenjskega cikla volkov. Prva oblika je skupni teritorij – ozemlje, ki ga zaseda celo krdelo in ga tudi skupaj brani pred tujimi krdeli. Skupni

teritorij se po velikosti razlikuje predvsem zaradi številčnosti volkov in plena, ki je prisoten na območju.

Druga oblika je teritorij posameznika, na katerem se zadržujejo predvsem poleti. Medtem ko so meje skupinskih teritorijev točno določene, se lahko meje teritorija posameznika tudi prekrivajo. Tako se lahko dva posameznika, katerih teritorija se prekrivata, združita v par in skupno nadzorujeta oba teritorija (Brancelj, A. in drugi, 1998).

Neposredno varovanje in branjenje teritorija je lahko za volkove precej energetsko potratno, zato so ti razvili pasivno obliko branjenja teritorija. Najpogostejši način je branjenje teritorija z vonjalnimi izločki, npr. z urinom, iztrebki ali izločki iz žlez vonjavnic, ki jih imajo med prsti na stopalih zadnjih nog. Vonjavne oznake puščajo volkovi povsod, kjer se gibljejo. Peterson (1974) je ugotovil, da se je pogostost označevanja ozemlja povečala, ko so volkovi prišli na ozemlje, ki ga niso poznali.

Pomemben način pasivnega branjenja ozemlja je oglašanje oz. tuljenje, s katerim sporočajo kraj, na katerem so oz. se zadržujejo. Tuljenje je najpogostejše med parjenjem in v času, ko se družine razhajajo, torej ko mladiči zapuščajo gnezdo.

Vse oblike označevanja ali branjenja teritorija opravljata predvsem vodilna volkova, drugi volkovi pa to počnejo manj pogosto (Brancelj, A. in drugi, 1998).

Način življenja volkov

Socialno življenje volkov je visoko organizirano (Živali, 2008). Volkovi živijo v krdelih, v katerih vlada hierarhija. Krdelo vodita vodilna volkova – alfa samica in alfa samec (SloWolf, 2018). Vsak od njiju ima prevlado nad volkovi istega spola v krdelu – beta volkovi. Mladiči vzpostavijo lastno hierarhijo že med igranjem, vendar ta še ni dokončno določena. Ko se pridružijo odraslim volkovom in začnejo sodelovati pri parjenju, se lahko ta hierarhična lestvica še spremeni – volk se lahko po družbeni lestvici premakne navzgor ali navzdol (Komat, 1981). Navadno sta vodilna volkova edina starša v krdelu, vendar ni vedno nujno, da je vodilni samec tudi edini oče potomstva, saj med volkovi prihaja do simpatij. Medtem ko vodilna volkulja neprestano pazi, da se v krdelu ne pari še katera druga samica, ki je na socialni lestvici nižje kot ona, se samci v krdelu bojujejo za njeno naklonjenost ali naklonjenost katere od drugih samic. Pri tem jih večinoma ovira vodilni samec, kljub temu pa se kdaj zgodi, da si vodilna samica izbere samca, ki je na socialni lestvici nižje od nje in je potem oče legla. Ravno to je dokaz, da očetovstvo ne pomeni biti vodilni samec, vendar imeti najboljše fizične sposobnosti in največ izkušenj (Brancelj, A. in drugi, 1998).

Med volkovi v istem krdelu pride do spopada razmeroma redko, namreč boji se največkrat končajo že v fazi, ko si nasprotnika stojita nasproti, renčita en na drugega in si kažeta zobe. V takšnih primerih se poraženec oddalji s povešenim zadkom ter spodvitim repom in pogledom, uprtim v tla. V bolj agresivnih srečanjih pa obrne glavo stran in postrani zre v nadrejenega volka (Komat, 1981).

Če pride med volkovi do boja, se ta le redko konča z resnimi poškodbami, namreč v boju se ravnajo po posebnih vedenjskih vzorcih, ki preprečujejo hujše poškodbe ali celo smrt. Volk, ki med bojevanjem spozna, da je šibkejši od nasprotnika, prizna svoj poraz tako, da se uleže na hrbet in izpostavi svoj vrat. Tekmec ga za vrat sicer lahko zgrabi, vendar ga mora čez čas spustiti. Lahko pa tudi povsem vzravnano stoji nad nasprotnikom in srepi vanj. Porazenec se čez nekaj časa odplazi s spodvitim repom (Brancelj, A. in drugi, 1998).

Kadar se volk hoče prikupiti ali dobrikati volku, ki je po družbeni lestvici nad njim, se mu približa s spodvitim repom, nato pa se postavi v predklon in maha z repom. Ta način dobrikanja je pogost tudi pri ceremonialnem pozdravljanju vodilnih volkov, ki običajno poteka po počitku. Pri življenju v krdelu je poleg drže telesa in gibov pomembna tudi mimika, vse tri oblike vedenja pa izdajajo razpoloženje in položaj posameznika v krdelu. Raziskovalci so ugotovili, da lahko volk s svojo mimiko in držo izrazi kar precej občutij, kot so na primer strah, sumničenje, zaupanje, grožnja ali veselje (Brancelj, A. in drugi, 1998).

Volk je na vrhu prehranjevalne verige in zna presoditi o zdravstvenem stanju in telesni zmogljivosti živali, kar najpogosteje ugotovi s poskusnimi gonjami. To so do sto metrov dolga preganjanja živali, ki jo hoče ujeti. Volkovi najlažje uplenijo mladiče, bolne, stare, ranjene ali podhranjene živali, torej tiste, ki ne morejo bežati daleč in se ne morejo upirati (Brancelj, 1981). Volkovi posamično lovijo največ na taktiko zalezovanja in napada iz zasede, medtem ko v krdelu na taktiko pogona, torej preganjanja živali, dokler se ta ne izmuči. Kadar lovijo v krdelu, imajo posamezniki določeno mesto in nalogo. Za bežečim plenom se običajno razporedijo v vrsto, pri tem volkovi, ki se nahajajo na krilih, tečejo hitreje in poskušajo preprečiti, da plen zbeži na stran. Najpogosteje preganjano žival naženejo v dolino ali vrtačo, kjer jo dokončno pokončajo. Živali pogosto uplenijo okoli vode. Morda zato, ker jo zalotijo pri pitju, ali pa se žival tja zateče zaradi strelne rane ali že prejšnjih ugrizov volkov (Brancelj, A. in drugi, 1998). Volkovi svoj plen največkrat usmrtijo z ugrizom v vrat. Večjih živali, npr. domačih živali, se lotijo od zadaj (Živančevič, 1951). Volk se zagriže v žival, ki jo dohiti. Največkrat se zagriže v zadek ali nogo in tam obvisi, s tem pa plenu upočasni beg in drugim volkovom omogoči, da ga pokončajo.

Takoj ko volkovi usmrtiljo plen, ga začnejo jesti. Če je le mogoče, si odtrgajo kos mesa in se z njim odpravijo nekaj korakov stran, kjer ga v miru pojedjo. Če je skupina volkov večja, se volkovi za hrano pretepajo in na koncu morajo šibkejši počakati, da pridejo na vrsto za hrano. Po hranjenju si volkovi očistijo kožuh, in sicer tako da se povaljajo po travi ali snegu. Na določenih mestih lahko zato opazimo zaplate krvi, ki so jo na svojih tacah ali kožuhu prinesli volkovi. Volkovi se pri svojem plenu zadržujejo le toliko časa, dokler imajo hrano. To velja le v primeru, da jih nič ne vznemiri (Brancelj, 1981).

Razširjenost volkov

Volk je v različnih podvrstah razširjen po mrzlem in zmernem toplotnem pasu severne poloble in subtropskem pasu Indije, Kitajske in Arabskega polotoka. (Brancelj, A. in drugi, 1998). Volkovi so prvotno poseljevali večino Indije, Evrazije in južne Kitajske, dokler jih v 19. in 20. stoletju niso povsem iztrebili v centralnem in severnem delu Evrope. V zadnjih desetletjih se populacije volkov krepijo in naravno širijo na vseh območjih, kjer so v preteklosti že izumrle. Danes so volkovi najštevilčnejši v Bolgariji, Romuniji, na Poljskem in v njenih vzhodnih sosedah; v treh manjših populacijah jih najdemo tudi na Iberskem polotoku, Skandinaviji, Franciji in Italiji (SloWolf, 2018).

Življenjska doba v ujetništvu in naravi

Po navedbi različnih avtorjev živijo volkovi v ujetništvu od 15 do 17 let. Natančnejših podatkov o življenjski dobi volkov v naravi je malo. Eden od razlogov je ta, da je težko ugotoviti njihovo natančno starost. Nekateri ameriški avtorji (Pimlott, 1967; Peterson, 1974) navajajo, da so v naravi volkovi dosegli starost okoli 14 let.

V Sloveniji obstajajo ocene, da so starejši volkovi redki. Največja starostna meja naj bi po oceni slovenskih lovcev bila okoli 15 let (Brancelj, A. in drugi, 1998).

Vrste in podvrste volkov

Na severni polobli lahko opazimo tri vrste volkov. Ena od njih živi v večjem delu Evrazije, medtem ko se drugi dve nahajata le v Severni Ameriki in poseljujeta manjše območje kot prva. Območja, ki so poseljena s temi tremi vrstami, so ločena (Brancelj, A. in drugi, 1998).

Sivi volk (*Canis lupus*) je poseljen predvsem v Evropi, Aziji in severnem delu Severne Amerike. Rdeči ali teksaški volk (*Canis rufus*) živi samo na jugu ZDA, medtem ko črni volk (*Canis niger*)

prebiva severno od ozemlja rdečega volka (Bruce, J. in drugi, 2007). Nekateri menijo, da je črni volk le podvrsta sivega volka – *Canis lupus niger* (Zimen, 1979).

V literaturi je opisanih več kot dvajset podvrst volkov *Canis lupus*. Nekatere so opisali le na podlagi nekaterih primerkov, zato je njihova vrednost vprašljiva. Doslej so v literaturi navedene naslednje podvrste in njihove lastnosti (Brancelj, A. in drugi, 1998).

Tabela 2: Podvrste volkov in njihova razširjenost.

Podvrsta	Razširjenost
<i>Canis lupus albus</i>	tundre v Sovjetski zvezi
<i>Canis lupus arabs</i>	Arabski polotok (Sinaj)
<i>Canis lupus arctos</i>	otok Prince of Wales (Kanada)
<i>Canis lupus baileyi</i>	zahodni Teksas (ZDA)
<i>Canis lupus chango</i>	Kitajska
<i>Canis lupus cubanensis</i>	Kavkaz
<i>Canis lupus desertorum</i>	azijske stepe
<i>Canis lupus italicus</i>	Apeninski polotok
<i>Canis lupus kurjak</i>	Bosna in okolica
<i>Canis lupus ligoni</i>	jugovzhodna Aljaska
<i>Canis lupus pallipes</i>	indijska podcelina

Sledovi – kako prepoznati volka

Značilnosti stopinje in sledi

Odtis stopinje sprednje šape odraslega volka je dolg okoli 11 cm in širok približno 10 cm. Odtis zadnje šape je od sprednje nekoliko manjši. Dolg je približno 8 cm in širok okoli 7 cm (Bang in Dahlstrom, 1977). Po meritvah slovenskih lovcev naj bi bili sledovi slovenskih volkov malo večji – za 1 do 2 cm.

Osrednja blazinica na sprednjih tacah je trikotne oblike z vbočenimi stranicami. Blazinica na zadnjih nogah je podobna, razlikuje se le po tem, da je izboklina na najširšem delu manj izrazita. Odtis volčjega stopala je precej podoben pasjemu, zato ju je težko ločiti, vendar kljub temu med obema odtisoma obstaja nekaj razlik (Bang in Dahlstorm, 1977).

Odtis stopala pri volku je nekoliko bolj podolgovat kot pri psu. Srednji prstni blazinici sta pri volku malo razmaknjeni, medtem ko sta pri psu vzporedni. Pri volku so nekoliko bolj poudarjeni tudi kremplji. Črta, ki veže vrhove zadnjih dveh prstov, pri volku sega le nekoliko čez prvo tretjino sprednjih dveh prstov ali pa se ju sploh ne dotakne, medtem ko pri psu poteka nekoliko čez polovico blazinic sprednjih dveh prstov. Pri volku je osrednja blazinica manj pomaknjena med prste kot pri psu (Brancelj, A. in drugi, 1998).

Pri volku poznamo tri oblike gibanja – hojo, drnec in dir. Volkovi hojo uporabljajo le redko. Pri njej postavljajo tace zadnjih nog natančno v stopinje sprednjih, zato je njihova sled v ravni črti v smeri gibanja. Dolžina koraka pri hoji je od 80 do 90 cm.

Najpogostejša oblika gibanja pri volkovih je drnec. Tudi pri drncu volkovi postavljajo zadnje tace v odtise sprednjih, zato so ti tudi nanizani v eni črti ali pa je črta, ki med seboj povezuje odtise, le rahlo cikcakasta, medtem ko je pri psu izrazito lomljena. Dolžina koraka pri drncu je približno 100 cm.

Pri diru, ki ga volkovi uporabljajo le pri lovu ali begu, se odpravljajo z obema prednjima ali zadnjima nogama hkrati. Pri tem volkovi postavljajo zadnje noge pred sprednje, pri doskoku pa postavijo sprednje noge eno za drugo, vendar tako, da sta nekoliko zamaknjeni glede na smer gibanja. Zadnje noge so pri doskoku postavljene približno vzporedno. Pri diru je razdalja med odtisi sprednjih in zadnjih nog večja od 1,5 m.

Pri hoji v krdelu volkovi radi hodijo v gosjem redu, predvsem v času parjenja. Pri tem stopajo natanko v sled živali pred njimi (Živančević, 1951).

Iztrebek

Volkov iztrebek je klobasaste oblike, dolg okoli 15 do 20 cm in ima premer od 2,5 do 3 cm. Sprednji del iztrebka je zaobljen, zadnji pa koničast. Svež iztrebek je temne barve, v njem pa so vidne predvsem dlake ali ostanki travnih listov. Redkeje lahko v njem zaznamo kosti ali parklje. Iztrebek volkov je lahko tudi tekoč, kar pa kaže na bolezen prebavil. V takšnem iztrebku je malo dlak in je zelo temne barve.

Kadar se volk in lisica hranita z enakim plenom, je njuna iztrebka težko ločiti. V tem primeru ju lahko ločujemo samo po velikosti. Običajno lahko lisičji iztrebek ločimo od volčjega še po koščicah manjših sesalcev ali zobeh, ki se nahajajo v iztrebku, medtem ko se v volčjem nahajajo samo zobje, saj kosti želodčna kislina povsem razgradi (Brancelj, A. in drugi, 1998).

Varovanje volka v Evropi

V Evropi je bil po letu 1976 volk delno ali popolnoma zavarovan na Norveškem, Švedskem, v Italiji, v Jugoslaviji (Hrvaška in Slovenija) ter na Poljskem (Smit in Wijngaarden, 1976). Poleg tega si skupina strokovnjakov, Wolf Specialist Group, prizadeva, da bi kar največ držav sprejelo zakonodajo za ohranjanje volkov na njihovem ozemlju. Med predlogi za ohranjanje volka so naslednji:

- I. Vse populacije, ki so ogrožene regionalno, nacionalno ali internacionalno, bi bilo treba popolnoma zavarovati pred iztrebljanjem in jim tako omogočiti preživetje.
- II. Vsaka država naj bi določila območja, ki so primerna za bivanje volkov in jim tam omogočila zaščiteno bivanje ali celo popolno naselitev.
- III. V načrtih za varstvo volka bi morala biti povsem prepovedana uporaba strupov, izplačila nagrad za uplenitev volka in uporaba motornih vozil pri njihovem lovljenju,
- IV. Zbira naj se denar za povrnitev škode, ki jo povzročajo volkovi.
- V. Na območjih, ki so določena za volka, naj ne bi opravljali večjih del.
- VI. Zaradi natančne evidence plenitev bi bilo potrebno zabeležiti vsakega uplenjenega volka.
- VII. Z različnimi predstavitvami, brošurami in publikacijami bi bilo potrebno ljudem prikazati pomen volka v naravnem habitatu.
- VIII. Kjer bi bilo mogoče, bi se lahko organiziralo tudi spoznavanje volkov v obliki turistične ponudbe (npr. ogled volkov v naravnem habitatu in predstavitev njihovega življenja).
- IX. Ugotoviti bi bilo potrebno možnosti za ponovno naseljevanje volkov na posameznih območjih ter naseljevanje njihovega naravnega plena.

Na koncu skupina predlaga tudi to, da bi bile raziskave mednarodne, z izmenjavo podatkov in strokovnjakov (Brancelj, A. in drugi, 1998).

Varovanje volka v Sloveniji

V 70. letih prejšnjega stoletja je izgledalo, kot da bo volk izginil tudi iz slovenskega ozemlja – podobno kot se je zgodilo tudi v drugih evropskih državah. Na srečo pa se je takrat odnos ljudi do tega nadvse izjemnega plenilca izboljšal in na pobudo nekaterih napredno razmišljujočih lovcev so volka lokalno zaščitili v kočevskih in snežniških gozdovih. S tem se je začelo pisati novo poglavje v odnosu Slovencev do volkov. Pobude za ohranitev so se nato stopnjevale in

leta 1990 je Lovska zveza Slovenije uvedla popolno prepoved odstrela volkov, tri leta kasneje pa je prepoved uzakonila tudi naša novonastala država (Brancelj, A. in drugi, 1998).

Varovanje vrste je kmalu obrodilo sadove in v številnih gozdovih – Javorniki, Meniščija, Rakitna, Nanos, Trnovski gozd, Vremščica, Slavnik ... – se je po več desetletjih ponovno slišalo volčje tuljenje. Z vrnitvijo volkov pa so se vrstile tudi stare težave – napadi na domače živali, predvsem na drobnico. Ravno zato so leta 1999 na vladi sprejeli zakon o ponovnem odstrelu volkov. Kljub temu da je bil poseg v populacijo volkov vse večji (v nekaj letih so namreč odstrelili več kot tretjino vseh volkov v Sloveniji), pa se je škoda nezadržno večala.

Leta 2010 je bilo letno dokumentiranih več kot 500 napadov na drobnico, kar je povzročilo izplačilo odškodnin v višini 330.000 evrov. Ravno zato so se na Univerzi v Ljubljani, Zavodu za gozdove Slovenije in društvu Dinaricum odločili, da s finančno pomočjo Evropske unije pripravijo prvi večji projekt, namenjen ohranjanju populacije volkov v Sloveniji – SloWolf (Krofel, 2018).

Projekt SloWolf

V okviru štiriletnega projekta SloWolf so vsi udeleženi temeljito preučili napade volkov na domače živali in določili problematična območja. Prav tako so preučili učinkovitost odstrela volkov pri preprečevanju takšnih napadov. Na začudenje mnogih so ugotovili, da odstrel, ki se je izvajal v Sloveniji, ni imel opaznega učinka na zmanjšanje škode. Po pregledu tujih raziskav so zabeležili podobne trende, kjer se je izkazalo, da odstrel volkov tudi v drugih državah ni bil učinkovit pri zmanjšanju števila napadov na domače živali. V nekaterih primerih je bil celo povezan z večjo stopnjo povzročene škode. To se morda na prvi pogled zdi nelogično. Menimo, da zmanjšanje populacije volkov lahko pripomore k zmanjšanju napadov na domače živali, vendar le, če ne razumemo in upoštevamo socialnega sistema volkov. Ker volkovi živijo v tropih, se ob odstrelu družinskega člana počutijo šibkejši, ravno zato pa ne lovijo svojega naravnega plena (jelenjad, divji prašiči, srnjad), pač pa se preusmerijo na napadanje plena, ki ga je lažje ujeti. V tem primeru je to napadanje domačih živali oziroma drobnice.

Na podlagi tega so raziskovalci projekta SloWolf spoznali, da za uspešnejše reševanje konfliktov med volkovi in živinorejci potrebujemo učinkovitejše ukrepe, kot je odstrel. Kot prvo so se usmerili v boljšo zaščito drobnice. Rejcem, ki so svojo živino pasli na najbolj izpostavljenih pašnikih, so priskrbeli visoke električne mreže, kamor so lahko čez noč zapirali ovce. Kdor je bil pripravljen sodelovati, je lahko za dodatno zaščito pridobil pastirskega psa – kraškega ovčarja ali tornjaka. Med trajanjem projekta se je tako škoda v Sloveniji zaradi

napadov volkov zmanjšala za kar 74 odstotkov. Ljudi so začeli informirati o volkovih, njihovih naravnih habitatih in njihovem življenju, s tem pa še dodatno okrepili pozitivno mnenje ljudi o volkovih.

Te izkušnje so pokazale, da je mogoče s pravim pristopom težave z volkovi precej omejiti. To pa je ključno za prihodnje sobivanje človeka z volkovi (Krofel, 2018).

4. Človek in volk

Odnos in stališča ljudi do volkov

Razlogov, ki vplivajo na stališča ljudi do volkov, je več. Prvi razlog je seveda prirojeni strah ljudi do volkov, ki vodi v izoblikovanje negativnih stališč. Volk v človeku od nekdaj predstavlja grožnjo, to pa je posledica nagonskega strahu pred zvermi, ki ga imamo vsi ljudje, pa čeprav večina od nas volka še sploh ni videla v živo v naravi. Skozi preteklost je bil volk večkrat predstavljen precej negativno – kot škodljiv in krvoloč, to pa je v ljudeh izoblikovalo negativna stališča do volkov (Jozonovič, 2003).

Volk pa človeku ni nevaren. Ravno obratno, saj se volk človeku izogiba, ker ga ne vidi kot potencialni plen. Je pa problematična vrsta, saj izrablja iste naravne vire kot človek, zato lahko pride do gospodarskih škod (povzeto po: Rejc, 2019).

Volkovi za svoje preživetje potrebujejo obsežna območja, ravno to pa je razlog, da na območju, kjer je poseljenost večja in primanjkuje gozdnih površin, prihaja do konfliktov med volkovi in ljudmi (SloWolf, 2010). Volkovi plenijo zaradi preživetja in ko začne primanjkovati hrane v njihovem naravnem habitatu, začnejo pleniti domače živali, največkrat drobnico. Zelo izraziti so postali priložnostni plenilci – volkovi, ki plenijo domače živali, ker so te lažje dostopne in jih je lažje ujeti kot divjad. Volkovom so tako najmanj naklonjeni živinorejci, saj jim volkovi predstavljajo grožnjo, ki lahko umori njihovo živino. Volkovi jim predstavljajo oviro tudi pri vzgoji domačih pašnih živali, saj v primeru, da jih volkovi napadejo, lahko živinorejci utrpijo veliko finančno škodo, ki pa jo dobijo povrnjeno, če so do nje upravičeni. V primeru ponavljajočih se napadov na območjih, kjer živina ni ustrezno zavarovana, država odškodnin ne izplača (povzeto po: Rejc, 2019).

Z volkom in njegovim plenom se redno srečujejo tudi lovci. Poleg živinorejcev so ti tudi ena od interesnih skupin, ki konstantno prehaja v stik z volkovi in je imela v preteklosti največjo vlogo pri upravljanju volka v naravi. Za ulovljene ali ubite volkove so lovci v preteklosti prejeli nagrade in priznanja, ki so večkrat skoraj privedla do izumrtja vrste.

Danes so lovci volkovom bolj naklonjeni. To so potrdili tudi rezultati ankete Biotehniške fakultete v Ljubljani iz leta 2011, ki navajajo, da imajo lovci v skoraj 90 % pozitivnejše mnenje o volkovih kot v preteklosti. Večina anketiranih lovcev tudi poudarja, da imajo volkovi izjemen pomen pri uravnavanju jelenjadi in srnjadi, da je volka treba ohranjati za bodoče generacije in da volkovi predstavljajo neokrnjeno naravo (povzeto po: Rejc, 2019). Volkovi kot svoj glavni plen plenijo jelenjad in srnjad, ki je zelo zanimiva tudi za lovce, zato je v določenem številu in po različnih zakonih dovoljeno letno odstreliti točno določeno število volkov (Krofel, 2012).

Za ohranitev vrste je zelo pomembna tudi naklonjenost javnosti. Škoda, ki jo povzročajo volkovi, večkrat polni novice in medije, saj se jim zdi zanimivo, ker v bralcih vzbudijo zanimanje. Mediji tako uporabljajo šokantne naslove in zgodbe, ki največkrat nimajo znanstvene podlage, v ljudeh pa vzbudijo odpor in sovraštvo do teh zveri. Volk je večkrat tudi prikazan kot krvoloč, nepotreben člen v ekosistemi, kar zelo vpliva na izoblikovanje stališč ljudi do volkov. Za izboljšanje stališč ljudi do volkov je zato potrebno povečati število strokovnih mnenj v medijih in poudariti odgovornost oškodovancev za ustrezno zaščito pred napadanjem volkov na domače pašne živali. Naloga medijev bi morala biti to, da bi poskušali spodbuditi pozitivno mnenje ljudi do volkov in s tem pripomogli k ohranjanju te vrste tako v Sloveniji kot v svetu (povzeto po: Rejc, 2019).

V zadnjih letih se je povečala ozaveščenost javnosti, ki je ubijanju in odstrelu zveri vedno manj naklonjena. Odnos ljudi do volkov pa se spreminja predvsem zaradi vse več podatkov, ki jih pridobivamo z novimi raziskavami in sledenjem volkov (povzeto po: Rejc, 2019).

Oražem, Vidic in Tomažič so leta 2016 s študijo z naslovom Stališča in znanje dijakov v programu naravovarstveni tehnik ugotavljali morebitne povezave med stališči dijakov do volkov in regijami, v katerih se šolajo. V raziskavi so sodelovali dijaki dveh šol, dijaki ene so se šolali na območju pojavljanja volka. Ugotovili so, da imajo dijaki, ne glede na regijo, v kateri se šolajo, pozitiven odnos do volkov. Študija je pokazala, da v povprečju 83 % dijakov spodbuja ohranjanje volka v Sloveniji (Oražem, Vidic in Tomažič, 2016).

Na odnos ljudi do volkov pa vplivajo številni dejavniki. Raziskava odnosa ljudi do volkov, ki so jo izvajali na Norveškem, je z analizo podatkov ugotavljala razmerja med odnosom do volkov in dejavniki, kot so izobraževanje, urbano in ruralno okolje, kulturni kapital ter različne usmeritve ljudi (okolijska usmerjenost, politične vrednote in zaupanje v formalne in neformalne vire informacij). Raziskava je ugotovila, da imajo negativen odnos do volkov običajno ljudje, ki imajo omejen kulturni kapital in manjšo izobrazbo, tradicionalne politične poglede in se identificirajo z neformalnim znanjem. Razumevanje odnosa z volkovi je tako zelo pomembno za ohranjanje te vrste v naravi (povzeto po: Rejc, 2019).

Človek ima ključno vlogo pri preživetju volkov v naravi, a neizobraženost ljudi lahko privede do strahu in predsodkov ter izoblikovanja negativnih stališč. Pomembno je zgodnje ozaveščanje učencev, dijakov ter ljudi o volkovih in drugih ogroženih ali zavarovanih vrstah v Sloveniji že v šolskih programih. Spodbujanje dialoga med lokalnimi skupnostmi, rejci in naravovarstveniki je nujno za trajnostno rešitev sobivanja volkov in ljudi (povzeto po: Rejc, 2019).

Vzroki za nastanek škod volkov

Količina pojavljanja konfliktov je največja tam, kjer se na istem mestu pojavljajo volkovi in (slabo zaščitene) pašne živali. Pašne živali priložnostnim plenilcem, kot so volkovi, predstavljajo lahek plen. Do škod pri domačih živali prihaja predvsem zaradi:

- neustrezne zaščite (odmaknjenih) pašnih območij in s tem pašnih živali,
- neustrezne izbire pašnih živali (volkovi najraje plenijo drobnico),
- prisotnosti klavniških odpadkov, ki privabijo volkove,
- povečanega obsega reje drobnice na območjih s pogostim pojavljanjem volkov in
- velikosti pašnikov ali črede (velike pašnike in črede je težje obvarovati).

Rezultati projekta SloWolf o škodnih primerih volka so pokazali, da največ škode volkovi povzročijo ravno na drobnici, v kar 96,5 %. Največ napadov volkov zabeležimo na Koroškem, Primorskem in Notranjskem (SloWolf, 2010).

Učinkovitost odstrela volkov

V Sloveniji se v primeru pogostih napadov volkov na drobnico kot metoda uravnavanja populacije volkov, varovanja in zmanjševanja konfliktov med ljudmi in volkovi izvrši tudi odstrel volkov. Raziskovalci so ugotovili, da odstrel volkov v večini primerov ne pripomore k zmanjšanju napadov volkov na drobnico. Ravno obratno; napade na drobnico običajno celo poveča. Ko namreč odstreliamo enega od volkov, lahko odstreliamo enega od vodij, s tem pa povzročimo razpad tropa. Vodilna mesta v tropih tako prevzamejo mlajši in manj izkušeni volkovi, ki zato še večkrat napadajo plen, ki ga lažje ujamejo – drobnico.

Odstrel volkov bi lahko pripomogel k zmanjšanju napadov volkov na drobnico le v primeru, če bi iz določenega območja odstrelili celotno volčjo populacijo (t. i. coniranje) ali če bi odstrelili nedominantnega volka v poduk ostalim volkovom, da se ne smejo približevati določenemu območju. Odstrel volkov tudi ni ena od uspešnih metod uravnavanja volkov v okolju, saj se volkovi v naravnem habitatu uravnavajo sami.

Odstrel volkov pa ima lahko tudi pozitiven vpliv na krivolov. Raziskave so namreč pokazale, da se je krivolov na volkove po odredbi odstrela precej zmanjšal. Odstrel ima lahko tudi pozitiven vpliv na javnost, saj je ubijanje volkov v današnji javnosti vedno manj sprejemljivo, tako pa se lahko v primeru odstrela želja po ohranjanju vrste v javnosti le še poveča (SloWolf, 2019).

Pomen živalskih vrtov

V živalskem vrtu lahko v živo in od blizu vidimo v sorazmerno naravnem okolju raznolike živalske vrste. Živalski vrtovi imajo pomembno vlogo pri ohranjanju vrst in izobraževanju ljudi. Nekatere raziskave namreč kažejo, da živalski vrtovi, ki znajo usmeriti pozornost na ogrožene vrste, ljudi ozaveščajo o tem, da je treba te vrste zaščititi. Obisk živalskega vrta nam lahko pomaga tudi pri tem, da se še bolj zavemo obstoja čudovitih živali, ki bivajo na našem planetu, s tem pa jih še bolj spoštujemo.

Nekateri borci za pravice živali in nekaj laične ter strokovne javnosti dvomi o tem, če je prav, da določene vrste iztržemo iz divjine in jih zapremo v nenaravno okolje, ki je precej majhno. Trdijo, da živalski vrtovi živalim omejujejo gibanje in motijo njihovo nagonsko vedenje. Poleg tega živalski vrtovi po njihovem mnenju povzročajo duševne motnje in porast bolezni med živalmi, ki prebivajo v njem (Buršič, 2017).

5. Materiali in metode

1. metoda dela: Opazovanje ljudi pri volčji ogradi med obiskom živalskega vrta

Kot prvo metodo dela sem uporabila opazovanje ljudi, ki so obiskali živalski vrt in njihove reakcije ob »srečanju« z volkovi. Pri tem sem si ponovno pomagala z beležnico, v katero sem si zapisovala pridevnike oz. dejanja, ki so jih ljudje storili, ko so v ogradi zagledali volka. Reakcije ljudi sem zapisovala tudi po okvirnih starostih (dojenčki, otroci, mladostniki, zreli, starejši). Posameznega človeka sem v posamezno skupino razdelila po vizualnem izgledu.

2. metoda dela: Anketni vprašalnik o mnenju ljudi o volkovi

Po opazovanju reakcij ljudi ob pogledu na volka v živalskem vrtu sem se lotila sestavljanja ankete, v kateri sem zajela deset vprašanj, ki mi bodo pomagala pri potrditvi oz. zavrnitvi hipotez. Vprašalnik je bil anonimen. Nanj so lahko odgovarjale vse starostne skupine nad trinajst let. Vprašanja v njem so bila izbirnega in odprtega tipa.

Učenci so prišli do ankete na profilih mojih družabnih omrežij (Snapchat, Instagram, Facebook). Nekateri so do nje dostopali preko povezave, ki so jo prejeli na elektronsko pošto.

3. metoda dela: Pogovor z živinorejci

Da bi bolje spoznala ta konflikt med živinorejci in volkovi in spoznala njihova stališča, sem se pogovorila s hčerjo bližnjih živinorejcev, ki doma vzgajajo drobnico. Imela sem srečo, saj sem lahko stališča do volkov izvedela od nekoga, ki je doživel napad volka na domače živali in s tem pridobila jasno sliko o tem, če so stališča do volkov oškodovanih rejcev resnično tako črnogleda.

6. Rezultati

1. Opazovanje ljudi med obiskom volkov v živalskem vrtu

Ljudje so ob pogledu na volka imeli precej različne odzive. Ti so se razlikovali predvsem po starostni skupini in spolu.

Število opazovanih ljudi v posamezni kategoriji:

- dojenčki: 1
- otroci: 10
- mladostniki: 7
- zreli: 30
- starejši: 4

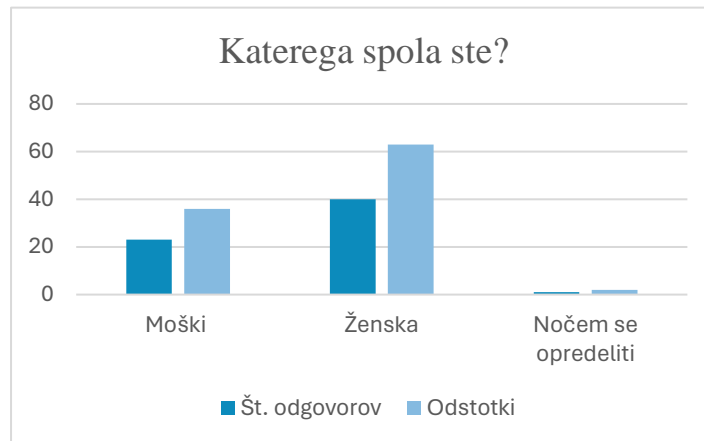
Spodaj so za posamezno starostno skupino napisana moja opažanja.

- **Dojenčki:** Imela sem priložnost videti le enega dojenčka, vendar je ta ob pogledu na volka, ki mu ga je pokazala skrbnica, precej razprl oči in usta ter z začudenjem pokazal nanj.
- **Otroci:** Ti so bili ob pogledu na volkove precej navdušeni. Volkove so navdušeno opazovali, včasih s prsti pokazali nanje ali pa jih poskušali fotografirati.
- **Mladostniki:** Ta starostna skupina je bila nad volkovi najmanj navdušena. Se je pa navdušenje razlikovalo glede na spol. Dekleta so bila nad volkovi bolj navdušena kot fantje.
- **Zreli:** Pri tej starostni skupini se je navdušenje povečalo. Ko so prišli do ograde, so z občudovanjem opazovali volkove in vse table, ki so bile ob ogradi.
- **Starejši:** V vsem času sem videla samo dva starejša para. Oba sta imela po mojem mnenju precej spoštljiv odnos do volkov, kar se je kazalo v tem, da sta poskušala čim manj motiti volkove in njihovo življenje ter sta jih samo tiho opazovala.

2. Anketni vprašalnik o mnenju ljudi o volkovi

Vse rezultate, ki sem jih prejela prek ankete, sem analizirala in jih s pomočjo programa Excel pretvorila v grafe.

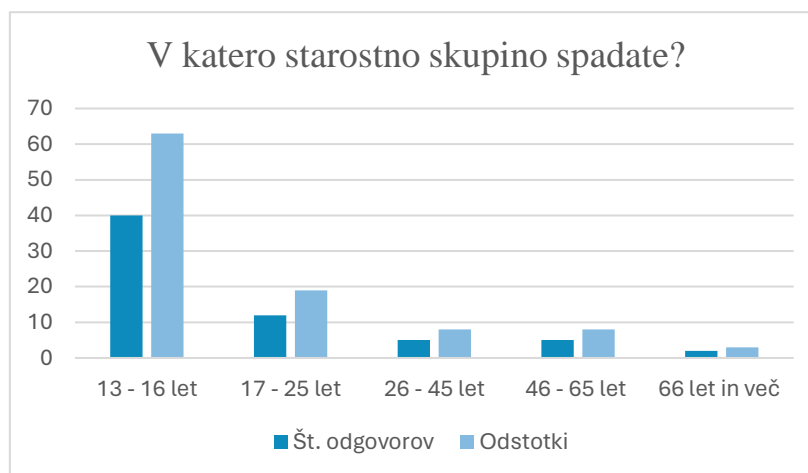
Vprašanje 1: Katerega spola ste?

Graf 1: Katerega spola ste?

Na **prvo vprašanje** je odgovorilo 36 % moških, 63 % žensk, 2 % anketirancev pa se ni hotelo opredeliti.

Vprašanje 2: V katero starostno skupino spadate?

Graf 2: V katero starostno skupino spadate?

Na **drugo vprašanje** je odgovorilo 63 % anketirancev, ki so spadali v starostno skupino 13–16 let, 19 % anketirancev je spadalo v starostno skupino 17–25 let, 8 % anketirancev je spadalo v starostno skupino 26–45 let, 8 % v starostno skupino 46–65 let in 3 % v starostno skupino 66 let in več.

Vprašanje 3: Vas je strah volkov?

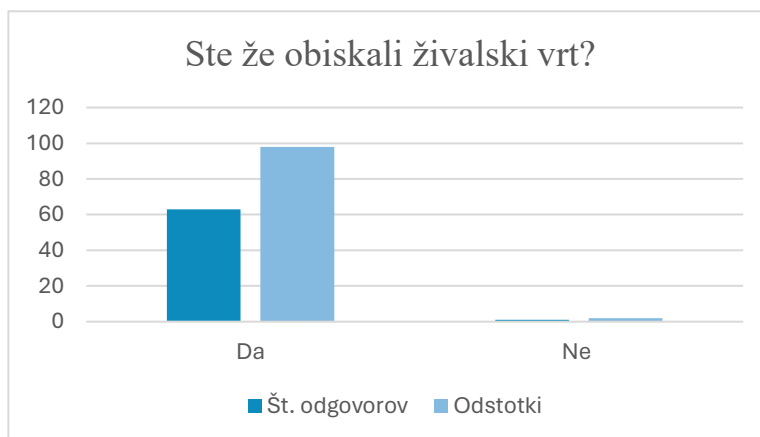
Graf 3: Vas je strah volkov?

Na **tretje vprašanje** je 34 % anketirancev odgovorilo, da jih je strah volkov, 53 % anketirancev, da se ne boji volkov, 13 % pa je na tem vprašanju podalo odgovor drugo.

Odgovori pod kategorijo drugo:

- Verjetno bi mi bilo ob srečanju neprijetno.
- Rad se družim z njimi.
- Strahospoštovanje.
- Ne vem, ker jih še nisem srečala v živo.
- Če me napade.

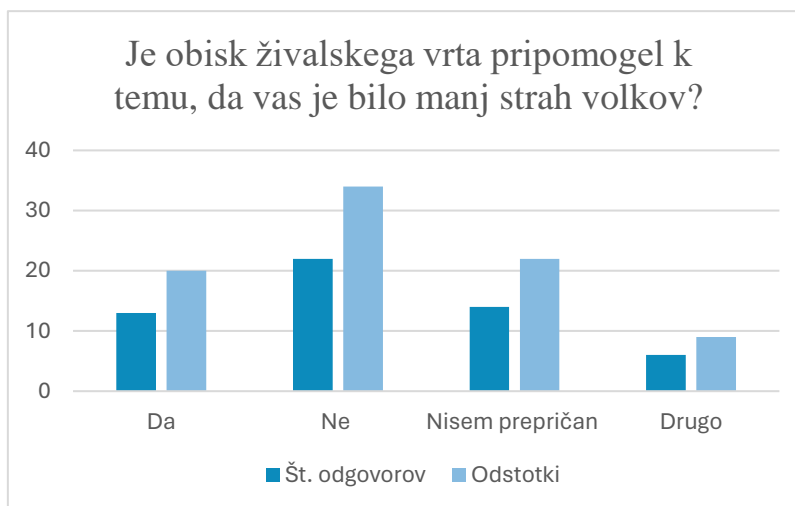
Vprašanje 4: Ste že obiskali živalski vrt?

Graf 4: Ste že obiskali živalski vrt?

Na **četrto vprašanje** je 98 % anketirancev odgovorilo, da je že obiskalo živalski vrt, 2 % pa živalskega vrta še nista obiskala.

Vprašanje 5: Je obisk živalskega vrta pripomogel k temu, da vas je bilo manj strah volkov?

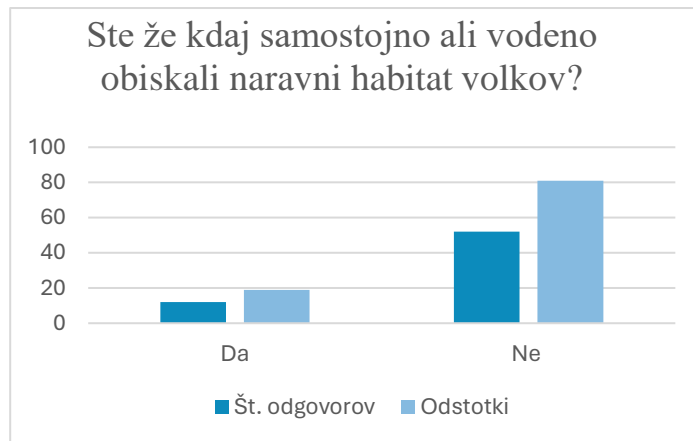
Graf 5: Je obisk živalskega vrta pripomogel k temu, da vas je bilo manj strah volkov? (odgovorite, če ste na prejšnje vprašanje odgovorili z da)

Na **peto vprašanje** je 20 % anketirancev odgovorilo, da je obisk živalskega vrta pomagal pri zmanjšanju strahu pred volkovi, 34 % ni pomagal pri izgubi strahu, 22 % anketirancev ni bilo prepričanih o tem, 9 % pa je podalo drug odgovor.

Odgovori pod kategorijo drugo:

- Vsi se skladajo z: že prej me ni bilo strah volkov.

Vprašanje 6: Ste že kdaj vodeno ali samostojno obiskali naravni habitat volkov?

Graf 6: Ste že kdaj vodeno ali samostojno obiskali naravni habitat volkov?

Na **šesto vprašanje** je 19 % anketirancev odgovorilo, da je vodeno ali samostojno obiskalo naravni habitat volkov, 81 % pa še ne.

Vprašanje 7: Je obisk naravnega habitata volkov vplival na to, da ste imeli pozitivnejše mnenje o volkovih?

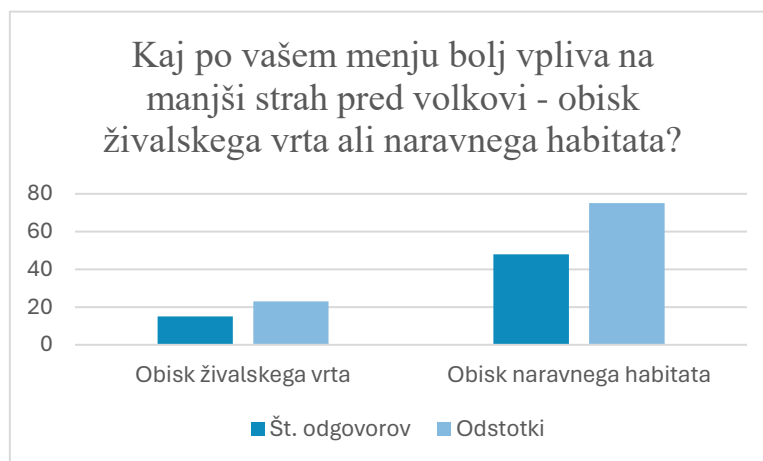
Graf 7: Je obisk naravnega habitata volkov vplival na to, da ste imeli pozitivnejše mnenje o volkovih? (Odgovorite, če ste v prejšnjem vprašanju odgovorili z da.)

Na **sedmo vprašanje** je 16 % anketirancev odgovorilo, da je obisk naravnega habitata pomagal pri izgubi strahu, 33 % ni pomagal pri izgubi strahu, 11 % pa je podalo drug odgovor.

Odgovori pod kategorijo drugo:

- Skoraj živim v gozdu in me še nikoli ni pojedel volk.
- Preostali odgovori so se skladali z: vem, da se volkovi po večini bojijo ljudi.

Vprašanje 8: Kaj po vašem mnenju bolj vpliva na manjši strah pred volkovi – obisk živalskega vrta ali naravnega habitata?

Graf 8: Kaj po vašem mnenju bolj vpliva na manjši strah pred volkovi – obisk živalskega vrta ali naravnega habitata?

Na **osmo vprašanje** je 23 % anketirancev odgovorilo, da k zmanjšanju strahu bolj pripomore obisk živalskega vrta, medtem ko se 75 % anketirancev strinja s tem, da k zmanjšanju strahu pred volkovi bolj vpliva obisk njihovega naravnega habitata.

Vprašanje 9: Kako bi vam lahko, po vašem mnenju, približali življenje volkov in njihovo vedenje?

Pri tem vprašanju so lahko anketiranci samostojno zapisali odgovor. Spodaj so navedeni samo smiselni odgovori oz. najboljši.

Najboljši odgovori pri tej kategoriji:

- Da bi srečala volka v naravnem habitatu.
- Bližnje srečanje z volkom pod nadzorom oskrbnika v živalskem vrtu.

- Tako da bi jih opazovali iz opazovalnic, naredili vodene ogledne in na ogledih dokazali, da se volk boji človeka.
- Da bi lahko na družabnih omrežjih s pomočjo krajših videov širili znanje o njih.

3. Pogovor z živinorejci

6. 4. 2024 sem izvedla pogovor s hčerjo lokalnih živinorejcev. Imela sem srečo, saj sem lahko iz prve roke izvedela, kakšno je mnenje živinorejcev o volkovih, ko ti napadejo drobnico, saj je imela Hana pred petimi leti takšno izkušnjo.

Pogovor je potekal preko klica, Hano pa sem spraševala s pomočjo že vnaprej pripravljenih vprašanj.

1. Kako ste, potem ko ste videli, da so volkovi napadli vašo drobnico, ukrepali?

Ko smo se zjutraj kot običajno zbudili in videli, da so volkovi udrli v ogrado in pobili veliko naše živine, smo najprej poklicali lovce, saj oni še najbolj vejo, kaj v takšnih primerih storiti. Ko so prišli, so poskrbeli za drobnico (odstranjevanje mrtvih živali in pregled celih živali), poklicali so tudi novinarje, da je bil dogodek potem objavljen v različnih časopisih.

2. Zakaj se je po tvojem mnenju zgodil napad volkov na vašo drobnico?

Sama takrat še nisem ravno razmišljala o razlogih, zakaj se je to zgodilo, so nam pa lovci rekli, da se je to najverjetneje zgodilo, ker so se volčji mladiči učili loviti in so napadli našo drobnico, ker je bila lahek plen (večina poginule drobnice so bili še jagenjčki).

3. Kako si se počutila ob tem, ko so volkovi napadli vašo drobnico?

Ko sem zjutraj videla, kaj se je zgodilo, sem bila čisto šokirana, vendar sem vseeno odšla v šolo. V šoli sem potem samo čakala, da bo konec in da bom lahko šla domov, ker mi je bilo res hudo.

4. Kakšna je bila reakcija tvojih družinskih članov ob tem dogodku?

Tisti dan smo bili vsi presenečeni, saj to res ni nekaj takega, kar se ti zgodi vsak dan. Bili smo tudi zelo žalostni, ker se res navežeš na žival, če zanjo skrbiš in ti je hudo, če potem kar »izgine«.

5. Kakšno mnenje si si takrat izoblikovala o volkovih?

Šele ko se je ta napad zgodil, sem se začela resnično zavedati, da volkovi živijo tako blizu nas in po eni strani mi je ta napad nagnal malo strahu v kosti, ker sem se zavedela, da so tako zelo blizu.

6. Imaš morda še zdaj malo strahu pred volkovi ali je ta že izginil?

Večinoma sem se strahu znebila, je pa res, da mi je kdaj, ko hodim po temi po gozdu, malo neprijetno.

7. Kaj je najbolj vplivalo na to, da si si izoblikovala drugačno mnenje o volkovih?

Najbolj je na to vplival napad, ker verjetno drugače sploh ne bi veliko razmišljala o volkovih, tako pa sem bila po eni strani prisiljena izvedeti malo več.

8. Ali mogoče po tem napadu misliš, da so volkovi krvoločni in zelo nevarni, ali se zavedaš, da je to pač del njihove narave?

Za ta napad in za naše počutje po napadu definitivno ne smemo kriviti volka, saj je žival in verjetno je to za njih povsem normalno. Zato ne bi rekla, da je krvoločna ali slaba žival, ker je to del njihovega vedenja, kot je marsikaj tudi del našega, pa s tem povzročamo škodo živalim.

7. Razprava in zaključek

Po vsej prebrani literaturi, diplomskih in magistrskih delih, doktorskih disertacijah, intervjuju s strokovnjakom na področju zveri, doc. dr. Miho Kroflom, in pogovorom s hčerjo lokalnih živinorejcev sem prišla do točke, ko sem morala pogledati povsem na začetek pisanja raziskovalne naloge – stran z mojimi raziskovalnimi vprašanji in hipotezami. Ko sem ponovno prebrala vprašanja, ki sem si jih zastavila na začetku, sem poskušala nanje ponovno odgovoriti, s tem pa potrditi ali ovreči hipoteze.

- **1. HIPOTEZA:** Strah pred volkovi je ob obisku živalskega vrta manjši, kot če bi volka videli neposredno v naravi.

To hipotezo bom **potrdila**, saj sem na podlagi vprašanj v anketnem vprašalniku ugotovila, da se anketiranci v živalskem vrtu volkov ne bojijo, saj so ti v ogradi. Hipotezo bi lahko potrdila tudi na podlagi mojega opazovanja ljudi v živalskem vrtu, saj so bili ti ob pogledu na volka zelo navdušeni, ga fotografirali, z zanimanjem opazovali ... Pri popolni potrditvi pa mi je pomagala tudi vsa strokovna literatura, ki sem jo prebrala na podlagi svoje teme, saj v njej vsi pisci pišejo, da stiki z volkovi pripomorejo k boljšim stališčem do volka in posledično manjšemu strahu.

- **2. HIPOTEZA:** Na manjši strah pred volkovi, po mnenju anketirancev, bolj vpliva ogled živalskega vrta v primerjavi z ogledom naravnega habitata.

To hipotezo bom **ovrgla**, saj sem na podlagi anketnega vprašalnika ugotovila, da se ljudem zdi bolje, da obišejo naravni habitat volkov, saj lahko tam pristneje spoznajo življenje in navade volkov. Poleg tega pa tam lažje vidijo, kakšno je pravo bivališče volkov, ki ni ustvarjeno umetno. Če ljudje vidijo volka v naravnem habitatu, imajo možnost spoznati celo, da se volkovi za ljudi ne menijo in da se jih v resnici bojijo.

- **3. HIPOTEZA:** Obisk živalskega vrta ali naravnega habitata močno vpliva na izoblikovanje pozitivnih stališč do volkov in večje poznavanje njihovega življenja – posledično je ljudi manj strah volkov.

To hipotezo bom **potrdila**, saj sem na podlagi svojega anketnega vprašalnika, v katerem je večina ljudi obisk živalskega vrta ali naravnega habitata podala kot dober način za spoznavanje vedenja, življenja in navad volkov, ugotovila, da pri izoblikovanju pozitivnih stališč in manjšega strahu zelo vpliva to, da ljudje vidijo, da se volkovi za ljudi ne menijo preveč in da je v resnici volkove strah ljudi. Poleg anketnega vprašalnika mi je pri potrditvi te hipoteze pomagala tudi vsa strokovna literatura, doktorske disertacije in diplomska ali magistrska dela, v katerih različni pisci, naj jih nekaj naštejemo – Vesna Oražem, Živa Vengust, Nastja Rejc, Iztok Tomažič – navajajo, da k izboljšanju stališč zelo pripomore poznavanje volka.

K že obstoječi hipotezi bi dodala, da pri večanju oz. izboljševanju pozitivnih stališč pomagajo tudi različna predavanja, brošure, dokumentarni filmi ... Mladostnikom lahko volkove približamo s pomočjo medijskih platform, kot so družabna omrežja, ter jim ponudimo verodostojne informacije o volkovih, njihovem življenju in obnašanju, ki so zbrane v različnih krajših videih, memih ...

Za naslednji izziv bi si zadala raziskovanje o tem, na kakšen način ljudem vseh starosti približati življenje volkov. Osredotočila bi se predvsem na mladostnike, ki niso preveč zainteresirani za živali, nimajo časa za raziskovanje ali pa si na podlagi filmov in zgodb ustvarijo predsodke o nečem, česar ne poznajo. Torej kako na čim enostavnejši, predvsem pa zabaven način prikazati življenje volkov, njihovo vedenje in navade.

8. Seznam uporabljene literature

- Biologija volka. (2018). Pridobljeno s spleta 28. 12. 2024, https://www.volkovi.si/?page_id=33.
- Brancelj, A. (1984). Volk v Sloveniji !?!. Lovec, 1984 (6), str. 166–170.
- Brancelj, A. (1985). Volk, ogrožena vrsta v Evropi. Lovec, 1985 (7/8), str. 214–217.
- Brancelj, A. (1986). Po volčjih sledih. Lovec, 1986 (4), str. 105–108.
- Brancelj, A. in drugi (1998). Zveri. Ljubljana: Lovska zveza Slovenije.
- Brglez, J. (1968). Razvojne oblike trakulj, zajedavcev psa in divjih mesojedov v Sloveniji.
- Bruce, J. in drugi (2007). Enciklopedija živali. Kranj: Modita d. o. o.
- Cvetek, M. (2014). Živeti s čustvi. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- Čustvo strahu in njegov pomen. (2021). Pridobljeno s spleta 19. 2. 2024, s <https://prinstitut.com/custvo-strahu-in-njegov-pomen/>.
- Dr. Krofel, M. (2018). Modrost volkov – Predgovor k slovenski izdaji, Ljubljana: Mladinska Knjiga.
- Je strah lahko tudi koristen?. (2021). Pridobljeno s spleta 19. 2. 2024, s <https://www.mladinska-knjiga.si/dobrezgodbe/druzina/je-strah-lahko-tudi-koristen>.
- Kindersley, D. in drugi (2008). Velika ilustrirana enciklopedija živali. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Krofel, M. (2012). Ali je odstrel volkov potreben?. Trdoživ, 1 (2), str. 24–26.
- Komat, T. (1981). Nova spoznanja o vedenju in sporazumevanju volkov. Lovec, 1981 (12), str. 410–413.
- Lovec, 1968 (5), str. 196–199.
- Mihelič Oražem, V. (2022). ZNANJE IN STALIŠČA ANKETIRANCEV O VELIKIH ZVEREH V FORMALNIH IN NEFORMALNIH UČNIH OKOLJIH. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Interdisciplinarni študijski program Bioznanosti, znanstveno področje biologija.

- Nagode, D. (2014). Volk kot modelni organizem za pouk biologije v gimnazijah. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Biotehniška fakulteta, program biologija in kemija.
- Oražem, V., Vidic, T. in drugi (2016). Stališča in znanje dijakov v programu naravovarstveni tehnik o volkovih. Naklo: Biotehnični center Naklo.
- Peterson, R. O. (1984). Wolves of Kenai peninsula, Alaska. Wildlife monographs, 1984 (88), str. 1–52.
- Pomen ZOO-jev v sodobni družbi. (2017). Pridobljeno spleta 19. 2. 2024, s <https://prvi.rtvsl.si/podkast/intelekt/49/174449470>.
- Rejc, N. (2019). Vpliv izkustvenega učenja na stališča dijakov srednje strokovne šole do volkov. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Predmetno poučevanje, biologija – gospodinjstvo.
- Rebolj, A. B. (2014). Stališča in predsodki o študentih s posebnimi potrebami. Andragoška spoznanja, 20 (1), str. 75–86.
- SloWolf. (2010). 6. 4. 2024, s <https://www.volkovi.si/wp-content/uploads/2014/10/odstrel-volkov-stalisce-slowolf.pdf>.
- Smit, C. J. A van Wijngaarden. (1976). Threatened mammals in Europe. Nature and environment series, 1976 (10), str. 50–55.
- Tesnoba in strah. (2024). Pridobljeno s spleta 19. 2. 2024, s <https://www.omra.si/omotnjah/anksioznost/zanimivosti-o-anksioznosti/tesnoba-in-strah/>
- Tomažič, I. (2009). Vpliv izkušenskega učenja na trajnost znanja in na spreminjanje odnosa učencev devetletne osnovne šole. Doktorska disertacija. Ljubljana: Biotehniška fakulteta.
- To sem jaz. (2020). 6. 4. 2024, s <https://www.tosemjaz.net/razisci/razmislijam-imam-stalisc>
- Trstenjak, A. (1976). Problemi psihologije. Ljubljana: Slovenska matica.
- Ule, M. (2000). Temelji socialne psihologije. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Valentinčič, S. (1979). Novi pogledi o steklini. Lovec, 1979 (4), str. 139–141.
- Vengust, Ž. (2013). Odnos in gnus učencev do živali ter strah pred živalmi: primerjava treh oblik samoporočil. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Biotehniška fakulteta, program biologija in kemija.

Zaharija, I. (1978) Zarazne bolezni domačih živali. Zagreb: Školska knjiga, p.p.758.

Živančević, V. (1951). *Vuk. Beograd: Lovačka biblioteka. Sveska 1.*

Ustni viri

Doc. dr. Krofel Miha, strokovnjak za velike zveri. Intervju 8. 3. 2024.

Hana Čuk, hči lokalnih živinorejcev. Intervju 6. 4. 2024.

9. Priloge

Anketni vprašalnik

Uvod

Prosim, če si vzamete nekaj minut in s klikom na »Naslednja stran« pričnete z izpolnjevanjem ankete. S svojimi odgovori na vprašanja poskušajte čim bolj definirati svoj odnos do volkov. Anketa je anonimna.

1. Vprašanje: Katerega spola ste?

- a) Moški
- b) Ženska
- c) Nočem se opredeliti

2. Vprašanje: V katero starostno skupino spadate?

- a) 13–16 let
- b) 17–25 let
- c) 26–45 let
- d) 48–65 let
- e) 66 let in več

3. Vprašanje: Vas je strah volkov?

- a) Da
- b) Ne
- c) Drugo:

4. Vprašanje: Ste že obiskali živalski vrt?

- a) Da
- b) Ne

5. Vprašanje: Je obisk živalskega vrta pripomogel k temu, da vas je bilo manj strah volkov? (Odgovorite, če ste na prejšnje vprašanje odgovorili z da.)

- a) Da
- b) Ne
- c) Nisem prepričan
- d) Drugo:

6. Vprašanje: Ste že kdaj vodeno ali samostojno obiskali naravni habitat volkov?

- a) Da
- b) Ne

7. Vprašanje: Je obisk naravnega habitata volkov vplival na to, da ste imeli pozitivnejše mnenje o volkovi? (Odgovorite, če ste v prejšnjem vprašanju odgovorili z da.)

- a) Da
- b) Ne
- c) Drugo:

8. Vprašanje: Kaj po vašem mnenju bolj vpliva na manjši strah pred volkovi – obisk živalskega vrta ali ogled njihovega naravnega habitata?

- a) Obisk živalskega vrta.
- b) Obisk naravnega habitata.

9. Kako bi vam lahko po vašem mnenju približali življenje volkov in njihovo vedenje?

Odgovor: _____

Zaključek

Odgovorili ste na vsa vprašanja v tej anketi. Hvala za sodelovanje!

Intervju z doc. dr. Miho Kroflom

1. Ali se nam lahko na kratko predstavite?

Sem Miha Krofel in sem zaposlen kot raziskovalec na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani. Ukvarjam se predvsem z raziskavami na velikih zvereh (volkovi, medvedi, risi, snežni leopardi in velike afriške mačke).

2. Na kakšen način raziskujete volkove?

Metod za raziskovanje volkov je več, največ uporabljamo GPS-telemetrijo, neinvazivno genetsko vzorčenje in genetske analize zbranih vzorcev, avtomatske kamere (foto-pasti), sledenje v snegu in izzivanje tuljenja.

3. Koliko je trenutno volkov v Sloveniji?

Približno 120 volkov iz 17 tropov (nekatero od njih si delimo s sosednjimi državami).

4. Kaj menite o odstrelu volkov? Je učinkovit?

Odvisno za kaj. Raziskave kažejo, da ni učinkovit za preprečevanje škod na domačih živali. Morda pa je lahko učinkovit, da se nekoliko zadovolji ljudi, ki volkov ne marajo. Po mojem mnenju odstrel volkov ni smiseln in pogosto prinaša več težav kot rešitev.

5. Kako lahko preprečimo napade volkov na drobnico oziroma ostale živali?

Najbolj učinkovit ukrep, ki zmanjšuje škodo za 90–98 %, so elektro ograje, je pa možno domače živali učinkovito varovati tudi s pomočjo pastirskih psov, še posebej v kombinaciji s pastirjem.

6. Ali volk lahko napade človeka in kako se napada lahko obranimo?

Volk načeloma ni nevaren za človeka, razen kadar je obolel za steklino (je pa steklina v Sloveniji na srečo že izkoreninjena).

7. Ali ste že kdaj srečali volka v naravi?

Ja, večkrat.

8. Sodelovali ste pri projektu SloWolf. Kako ste prišli na idejo o samem projektu?

Ideja je takrat prišla predvsem iz tega, da je bilo takrat (pred letom 2010) v Sloveniji zelo malo raziskav o volkovih, nismo vedeli, koliko jih je, obenem pa so se škode na domačih živalih

zaradi napadov volkov hitro povečevale. V projektu smo nato (med drugim) razvili metode za monitoring volkov, prvič ocenili številčnost volkov v Sloveniji in s pomočjo boljše zaščite drobnice na ključnih lokacijah zmanjšali število napadov volkov na drobnico v Sloveniji za 74 %.

9. Kaj trenutno raziskujete na področju volkov?

Trenutno se posvečamo predvsem odnosu med volkom in zlatim šakalom, predvsem kako volkovi omejujejo širjenje šakalov po Evropi.

10. Za konec, kako bi lahko po vašem mnenju približali volkove mladim?

Po mojih izkušnjah so mladim najbolj zanimive življenjske zgodbe posameznih volkov oziroma tropov (npr. zgodba o volku Slavcu, ki se je odselil iz Slovenije v Italijo in po več kot 1000 km prehojenih poti tam našel volkuljo Julijo, s katero sta osnovala prvi volčji trop v Centralnih Alpah po več kot 100 letih odsotnosti volkov na tem območju).

Pogovor s hčerjo lokalnih živinorejcev

Vprašanja, ki sem jih uporabila pri pogovoru:

1. Kako ste, potem ko ste videli, da so volkovi napadli vašo drobnico, ukrepali?
2. Zakaj se je po vašem mnenju zgodil napad volkov na vašo drobnico?
3. Kako si se počutila ob tem, ko so volkovi napadli vašo drobnico?
4. Kakšna je bila reakcija tvojih družinskih članov ob tem dogodku?
5. Kakšno mnenje si si takrat izoblikovala o volkovih?
6. Imaš morda še zdaj malo strahu pred volkovi ali je ta že izginil?
7. Kaj je najbolj vplivalo na to, da si si izoblikovala drugačno mnenje o volkovih?
8. Ali mogoče po tem napadu misliš, da so volkovi krvoločni in zelo nevarni, ali se zavedaš, da je to pač del njihove narave?